

УДК 338.45 : 69 : 330.142.2 : 330.32

К.А.МАМОНОВ, канд. екон. наук

Харківська національна академія міського господарства

ОЦІНКА РОЗВИТКУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ УКРАЇНИ

Розглядаються теоретичні концепції розвитку економіки в аспекті сучасної економічної думки. Запропоновано критерій для оцінки тенденцій розвитку будівельних підприємств з урахуванням особливостей формування їхнього капіталу.

Стабілізація економіки України та її поступальний розвиток неможливі без активізації виробничого процесу на підприємствах. За роки реформування економіки держави на більшості підприємств спостерігалось скорочення обсягів капіталу та розбалансування виробництва, що зумовило зниження їх основних фінансово-економічних показників. Ці процеси в значній мірі проявили себе в будівельній галузі, більшість підприємств якої знаходиться в кризовому стані. Для вирішення проблеми стабілізації виробництва та активізації інвестиційного процесу необхідно здійснити радикальні міри, спрямовані на розвиток підприємств. За таких обставин важливого значення набуває обґрунтування поняття «розвиток» і його оцінка на підприємстві відповідно сучасним економічним умовам України.

Кейнсіанські теорії традиційно вважають факторами економічного росту інвестиції. В теорії стадій економічного росту У.Росту була запропонована ідея самопідтримуючого росту, яка полягає в тому, що при високих темпах інвестування і кризь мультиплікаційний ефект досягаються високі темпи економічного росту. Тому розвитком він вважає ситуацію з високими темпами росту, що забезпечує зростання доходів і інвестицій.

Американські вчені Х.Ченері, Н.Картер фактором, що забезпечує розвиток, вважають витіснення зовнішніх джерел інвестування внутрішніми. Це дає змогу значно замінити імпортні товари національними. Проте, деякі вчені вважають, що, навпаки, важливою умовою розвитку є посилення відкритості економіки, її внутрішня і зовнішня лібералізація.

Заслуговує на увагу модель Р.Солоу, в якій людський капітал є головним фактором розвитку економіки. Тому, розвиток він розглядає як накопичення людського капіталу в найбільш ефективній формі.

Узагальнення досвіду діяльності вітчизняних підприємств, а також теоретичні концепції використання та розміщення капіталу приводять до висновку, що критерієм за допомогою якого можна оцінити тенденції розвитку є капітал. З одного боку, капітал спрямовується на

здійснення відтворювального процесу на підприємстві, а з другого – характеризує його розвиток. Капітал, необхідний для відтворювального процесу, є інвестицією, тобто інвестованим капіталом. У результаті виробничого циклу утвориться, за словами Й.Шумпетера, «новый фонд покупательной силы» (новий капітал). Утворений новий капітал повинен бути більше витраченого і, таким чином, сприяти розвитку підприємства. Й.Шумпетер зазначав: “... капитал – это понятие, неразрывно связанное с процессом развития, он не имеет никакого аналога в кругообороте. Данное понятие воплощает в себе только тот аспект экономических процессов, который мы неизменно связываем исключительно с развитием” [1]*.

Дослідження фундаментальних теоретичних праць [2-5], а також аналіз руху капіталу на підприємствах [6-13] дають підставу запропонувати як індикатор розвитку будівельних підприємств співвідношення нового та інвестованого капіталу (K / K_i). Якщо індикатор перевищує одиницю, це означає, що підприємство розвивається, у протилежному разі – воно занепадає. У випадку, коли індикатор розвитку дорівнює одиниці, на підприємстві відбувається простий процес відтворення інвестованого капіталу.

Ринкові перетворення в економіці України привели до зміни традиційних умов господарювання. На сучасному етапі наслідком цього є стійкі тенденції скорочення показників ефективності діяльності: фінансової результативності активів і реалізації, оборотності активів, а також обсягів реалізації продукції.

Слід зазначити, що на деяких досліджених будівельних підприємствах м.Харкова початковий капітал сформувався ще за радянських економічних умов, коли вони здійснювали свою діяльність під керуванням загального органу – тресту «Сантехмонтаж - 60». На початку 90-х років минулого століття підприємства поступово почали відокремлюватися й створювати на першому етапі орендні підприємства, а потім – закриті акціонерні товариства. В результаті таких перетворень кожному з них дісталася деяка частка капіталу. В 1996-1997 рр. спочатку на двох, а потім на трьох підприємствах мало місце перевищення суми нового капіталу над інвестованим. У 1998 р. такий результат мав місце на всіх підприємствах. Проте, починаючи з 1999 р., результатом їх діяльності була менша сума нового капіталу порівняно з інвестованим. Однією з причин такої ситуації було неефективне розміщення капіталу. На основі проведених досліджень встано-

* Раздел второй. Капитал, с. 239.

влено, що більша його частина була спрямована на створення матеріальних запасів, а в процесі реалізації – іммобілізована в дебіторській заборгованості. Оцінюючи ефективність управління капіталом, слід зазначити, що не були виконані основні його функції: розширення обсягів виробництва, збільшення прибутків, зміцнення виробничого потенціалу. Підтвердженням цього є тенденції обсягів реалізації продукції та індикатора розвитку. Аналіз показав, що поряд із перевищенням нового капіталу над інвестованим у попередньому році зменшувались загальні обсяги інвестованого капіталу в наступному році. Наслідком цього було скорочення обсягів реалізації будівельних робіт.

Таким чином, недостатньо говорити про розвиток підприємства ґрунтуючись лише на парадигмі, що новий капітал повинен бути більшим від інвестованого. Це правомірно у випадку, коли новий господарський цикл здійснюється на досягнутій в минулому році величині нового капіталу. Але якщо новий капітал використовується не тільки на забезпечення господарського циклу, а й на інші цілі, внаслідок цього величина інвестованого капіталу на наступний виробничий цикл буде меншою за величину нового капіталу минулого року, то підприємство неминуче почне скорочувати обсяги виробництва й реалізації продукції.

Про розвиток можна стверджувати, спостерігаючи цілий ряд виробничих циклів (рисунок).

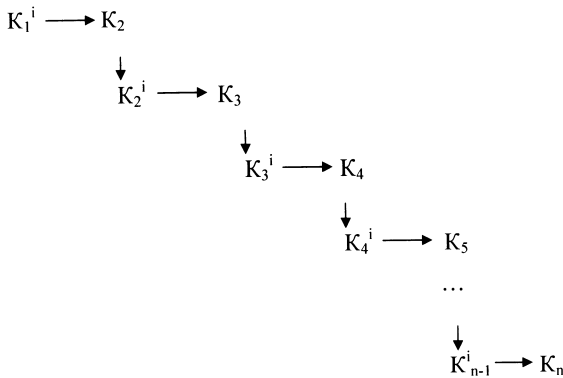

Схема руху інвестованого та нового капіталу:

$K_{1,2...n-1}^i$ – інвестований капітал у суміжних періодах;

$K_{2,3...n}$ – новий капітал, одержаний в результаті виробничого процесу.

За умови, що новий капітал повинен перевищувати інвестований:

$$K_2 > K_1^i; K_3 > K_2^i; K_4 > K_3^i; \dots K_n > K_{n-1}^i,$$

інвестований капітал наступного періоду не повинен бути меншим від інвестованого капіталу минулого:

$$K_2^i > K_1^i; K_3^i > K_2^i; K_4^i > K_3^i; \dots K_{n-1}^i > K_{n-2}^i.$$

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития: Пер. с нем. – М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
2. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. II. Кн. 2. Процесс обращения капитала / Под ред. Ф. Энгельса. – М.: Политиздат, 1988. – 654 с.
3. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. III. Кн. 3. Процесс капиталистического производства, взятый в целом. Ч. 2. – М.: Политиздат, 1978. – 509 - 1084 с.
4. Маршалл А. Принципы экономической науки. Т. 3: Пер. с англ. – М.: Издательская группа «Прогресс», 1993. – 352 с.
5. Хикс Дж. Р. Стоимость и капитал: Пер. с англ. / Под ред. Р. М. Энтова. – М.: Прогресс, УНИВЕРС, 1993. – 488 с.
6. Бернштейн Леопольд А. Анализ финансовой отчетности: Теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 623 с.
7. Бланк И. А. Управление использованием капитала. – К.: Ника-Центр, 2002. – 656 с.
8. Бриггем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент. Т. 1: Пер. с англ. / Под ред. В. В. Ковалева. – СПб.: Экономическая школа, 1998. – 497 с.
9. Грузинов В. П. и др. Экономика предприятия / Под ред. В. П. Грузинова. – М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1999. – 535 с.
10. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 768 с.
11. Мамонов К. А. Капитал как индикатор развития предприятия // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып. 34. Серия: Экономические науки. – К.: Техніка, 2000. – С. 102-104.
12. Мамонов К. А. Особенности движения капитала на предприятиях строительного комплекса // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып. 46. Серия: Экономические науки. – К.: Техніка, 2002. – С. 151-154.
13. Хелферт Э. Техника финансового анализа: Пер. с англ. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.

Отримано 21.12.2005

УДК 657

Г. В. СТАДНИК, канд. екон. наук, І. Г. ЧАЛИЙ
Харківська національна академія міського господарства

ЗВІТНІСТЬ БУДІВЕЛЬНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СТАНДАРТИЗОВАНОЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Розглядаються особливості застосування стандартизованої облікової політики акціонерними товариствами будівельної галузі. Пропонується при розрахунках аналітичних коефіцієнтів фінансового становища акціонерного товариства враховувати методи обліку, що обрала будівельна компанія та її вплив на інвестиційну привабливість акціонерного товариства.